

VU Research Portal

Kroniek van het personen- en familierecht

Forder, C

published in

Nederlands Juristenblad
2022

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Forder, C. (2022). Kroniek van het personen- en familierecht. *Nederlands Juristenblad*, 97(33), 2734-2742. Article 2366.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Kroniek van het personen- en familierecht

Caroline Forder¹

Uit onderzoek blijkt dat jaarlijks honderden broertjes en zusjes bij uithuisplaatsingen niet bij elkaar worden geplaatst. Het laatste nieuws is dat de Minister voor Rechtsbescherming heeft toegezegd een bepaling over samenplaatsing van broers en zussen in de Jeugdwet op te nemen. In het wetsvoorstel aanpassing Transgenderwet worden de mogelijkheden voor transgender personen om wijziging van genderregistratie verder verruimd. In het wetsvoorstel introductie gecombineerde geslachtsnaam, waarin wordt geregeld dat ouders de mogelijkheid zullen krijgen om aan hun kind een dubbele geslachtsnaam te geven, wordt een begin gemaakt met de broodnodige modernisering van het naamrecht.

De taak van de kinderrechter bij uithuisplaatsingen van broers en zusters

Minderjarige broers en zusters die in familie- of gezinsverband samenleven hebben familie- en gezinsleven met elkaar en mogen op grond van de uit artikel 8 EVRM voortvloeiende verplichting bij uithuisplaatsing niet van elkaar worden gescheiden, tenzij er daarvoor een rechtvaardiging bestaat. Sinds 1988 is dit vaste rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens [hierna: EHRM].² Dat deze regel niet wordt nageleefd is al in 2008 onderwerp van een brandbrief van de Rotterdamse jeugdadvocaten aan de kinderrechters geweest.³ In 2015 heeft Feiner er in dit blad⁴ op gewezen dat broers en zusters desondanks regelmatig van elkaar worden gescheiden bij uithuisplaatsing. Aanleiding voor Feiners artikel was een wijziging in de Richtlijn Pleegzorg, maar zijn aandacht was in hoofdzaak gericht op de taak van de kinderrechter. Dat gescheiden plaatsing van broers en zusters het EVRM en IVRK schendt is ook in een rapport van Defence for Children en SOS kinderdorpen in 2020 naar voren gebracht.⁵ In haar in 2020 verschenen proefschrift heeft

Van der Zon deze uit het EVRM voortvloeiende verplichting eveneens benadrukt.⁶

Dit jaar is bekend geworden hoe het zit met de naleving van deze regel. In januari 2022 zijn de resultaten van een door de Universiteit van Amsterdam uitgevoerd onderzoek naar de frequentie van de gescheiden plaatsing van broers en zusters en de redenen daarvoor bekendgemaakt.⁷ Aanleiding voor dat onderzoek was een motie van Kamerleden Van Nispen en Hijink (beiden SP).⁸ Daaruit is naar voren gekomen dat van de 1717 kinderen (afkomstig van 726 gezinnen) die tussen 2015 en 2020 door de zeven onderzochte jeugdhulporganisaties uit huis werden geplaatst er 480 gescheiden zijn geplaatst, waarvan 316 alleen en 164 met ten minste één broer of zuster, maar niet met alle (p. 42). Bij de helft van de gescheiden plaatsingen is de reden onbekend (p. 43). Voor zover de reden wel bekend is, is deze even vaak gelegen in het feit dat er om praktische redenen geen plek was voor alle kinderen tezamen als in contra-indicaties die met de kinderen te maken hadden (p. 43-44). Contra-indicaties die worden genoemd zijn onder meer parentificatie, conflicten tussen

Van de 1717 kinderen (afkomstig van 726 gezinnen) die tussen 2015 en 2020 door de zeven onderzochte jeugdhulporganisaties uit huis werden geplaatst, zijn er 480 gescheiden geplaatst, waarvan 316 alleen en 164 met ten minste één broer of zuster, maar niet met alle

de kinderen onderling, gedragsproblemen of de behoefte aan specialistische zorg voor één of meer kinderen.

In een brief van 22 maart 2022 hebben de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van VWS een standpunt ingenomen over de bevindingen van het WODC-onderzoek en naar aanleiding daarvan een beleidsreactie gegeven die puntsgewijs wordt besproken.⁹

Registratie. Dat de registratie van gescheiden plaatsing moet worden verbeterd is de eerste aanbeveling van de WODC-onderzoekers. Zowel het feit van de gescheiden plaatsing en of het om stiefzusters of -broers gaat als de vraag of het om een eerste uithuisplaatsing gaat of overplaatsing naar een nieuw pleegoudergezin moeten voortaan worden bijgehouden (p. 50-51). Dit voorstel hebben de twee bewindslieden onderschreven.

Herziening richtlijn uithuisplaatsing. Voorts stellen de WODC-onderzoekers voor dat in de Richtlijn Pleegzorg een uitgebreidere beschrijving van de redenen voor gescheiden plaatsing moet worden gegeven (p. 51-52). De bewindslieden hebben zich bij dit voorstel aangesloten. In de herziene richtlijn zal het uitgangspunt ‘samenplaatsen tenzij’ zijn. De nieuwe versie van de richtlijn wordt in dit najaar verwacht.

Meer pleeggezinplaatsen. Een derde aanbeveling van de WODC-onderzoekers is het uitbreiden van plaatsingsmogelijkheden bij pleegouders (p. 52). Daarbij moet vooral worden gedacht aan facilitering en ondersteuning van pleegoudergezinnen en gezinshuizen. Ook het algemeen tekort aan pleegouderplaatsen zou volgens de onderzoekers moeten worden aangepakt, waarbij ook gedacht moet worden aan verbetering van de financiële tegemoetkoming aan pleegouderschap (p. 53-54). De bewindslieden hebben dit voorstel overgenomen.

Een wettelijke regeling van het recht op samenplaatsing

Zowel Feiner¹⁰ als Van der Zon¹¹ hebben op regelingen in andere landen gewezen waar het recht van broers en zusters op samenplaatsing bij uithuisplaatsing wettelijk is vastgelegd. Van der Zon stelt voor een dergelijke regeling in het Burgerlijk Wetboek op te nemen.¹² In 2021 is een soortgelijke regeling in het Belgisch Burgerlijk Wetboek opgenomen.¹³ De WODC-onderzoekers zijn hier niet tegen, maar zien meer heil in het oppakken van de praktische oplossingen. In hun brief van 22 maart 2022 hebben de bewindslieden zich op het standpunt gesteld dat een wettelijke regeling weinig zou toevoegen aan de al bestaande, op de Nederlandse instanties rustende positieve verplichting om ervoor te zorgen dat broers en zusters waar

mogelijk bij elkaar blijven. Op 25 mei 2022 hebben de Kamerleden Van Nispen (SP) en Westerveld (GL) in een motie de regering verzocht om wetgeving voor te bereiden die gericht is op wettelijke verankering van de positieve verplichting tot samenplaatsing.¹⁴ In een brief van 18 juli 2022 liet de Minister voor Rechtsbescherming de Tweede Kamer weten dat een wetsvoorstel zal worden voorbereid waarin het uitgangspunt dat broers en zusters in principe samen worden geplaatst in de Jeugdwet opgenomen zal worden.¹⁵

Het eigenlijke knelpunt zit niet in het ontbreken van een normatieve regeling maar in het feit dat de bestaande verplichting al lange tijd onvoldoende wordt nageleefd

Het vastleggen van de norm in de formele wet zal een belangrijke stap in de goede richting zijn, maar is niet voldoende. Zoals hierboven is uitgelegd zit het eigenlijke knelpunt niet in het ontbreken van een normatieve regeling maar in het feit dat de bestaande verplichting al lange tijd onvoldoende wordt nageleefd. Daarbij ligt de vraag voor hoe de naleving van de positieve verplichting afgedwongen kan worden. Volgens de bewindslieden ligt deze taak niet bij de kinderrechter. Aan het einde van hun brief van 22 maart 2022 stellen de bewindslieden dat ‘het creëren van een wettelijk recht op samenplaatsen en de mogelijkheid dit recht in het kader van een machtiging uithuisplaatsing van de rechter te verkrijgen, zou betekenen dat de kinderrechter weer (deels) op de stoel van de uitvoering gaat zitten’. Hierbij wordt over het hoofd gezien dat de naleving van – onder meer – deze uit het EVRM en IVRK voortvloeiende positieve verplichting deel uitmaakt van de op de kinderrechter gelegen taak en bevoegdheid om, indien de gronden daar aanleiding toe geven, de beslissing tot uithuisplaatsing te toetsen aan de door de Awb gestelde eisen voor de zorgvuldigheid van de totstandkoming van en de deugdelijkheid van de motivering voor het besluit tot uithuisplaatsing, waarbij

Auteur

1. Prof. dr. C.J. Forder is bijzonder hoogleraar Rechten van het kind aan de Vrije Universiteit Amsterdam, als advocaat werkzaam in het Advokatenkollektief Oost te Amsterdam en medewerker van dit blad. Deze kroniek bestrijkt de periode van oktober 2021 - september 2022.

Noten

2. EHRM 24 maart 1988, appl. nr. 10465/83, *Olsson/Zweden* (nr. 1), § 81-84;

EHRM 26 februari 2002, appl. nr. 46544/99, *Kutzner/Duitsland*, § 77-78; EHRM 18 december 2008, appl. nr. 39948/06, *Saviny/Oekraïne* § 52; EHRM 16 februari 2016, appl. nr. 72850/14, *Soares de Melo/Portugal*, § 114; EHRM 25 februari 2020, appl. nr. 68868/14, *Y.I./Rusland*, § 94; EHRM 13 juli 2021, nr. 28443/19 *Caratão Pinto/Portugal*, § 127. 3. R. Feiner, ‘Wie toetst de rechten van broers en zussen op samenplaatsing bij uithuisplaatsing?’, *NJB* 2015/2172, afl. 43.

4. R. Feiner, a.w., n. 2, p. 3018. 5. B.T.M. Bahlmann, *Samenplaatsing van broers en zussen bij uithuisplaatsing: een (inter)nationale juridische analyse van het recht op samenplaatsing van broers en zussen bij uithuisplaatsing*, Leiden: Defence for Children International 2020. 6. K.A.M. van der Zon, *Pleegrechten voor kinderen*, Boom juridisch, 2020, p. 264. 7. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 65. 8. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 27. 9. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 68.

10. Feiner, a.w., n. 3, p. 3017-18. 11. Van der Zon, a.w., n. 6, p. 265. 12. Van der Zon, a.w., n. 6, p. 366. 13. Beschreven door M. Bahlmann & M. Buddenbaum, ‘Ontwikkelingen rondom samenplaatsing van broers en zussen bij uithuisplaatsing’, *NJB* 2021/2943, afl. 40. 14. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 73. 15. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 77.

mede acht moet worden geslagen op het in artikel 3:4 van de Awb vastgelegde evenredigheidsbeginsel. In 2015 schreef Feiner dat de kinderrechter zich – in het licht van de EHRM-jurisprudentie – bij elke beslissing over de verlening van een machtiging uithuisplaatsing of een verlenging daarvan ervan moet vergewissen dat het bevoegde bestuursorgaan (het college van burgemeester en wethouders (B&W) of de gecertificeerde instelling) op zorgvuldige wijze heeft afgewogen of broers en zusters samen geplaatst kunnen worden, waarbij slechts kindgerichte afwegingen kunnen rechtvaardigen dat broers en zusters gescheiden opgroeien.¹⁶ Het door Feiner geschetste internationaalrechtelijke kader is al ingedaald in het nationale recht en vastgelegd in de genoemde bepalingen van de Awb. In de hier besproken situatie wordt de zorgvuldigheidsverplichting onvoldoende nageleefd daar waar – zoals uit het WODC-onderzoek blijkt – in de helft van de gevallen de argumenten voor al dan niet samenplaatsing van broers en zusters niet worden genoemd. Voorts dient de kinderrechter op grond van artikel 3:4 lid 1 Awb bij elke verzoek om een machtiging tot uithuisplaatsing te toetsen of B&W of de gecertificeerde instelling op correcte wijze het belang van iedere broer en zus afzonderlijk bij al dan niet samenplaatsing heeft meegewogen, zulks in samenhang met de overige bij uithuisplaatsing betrokken belangen, waarbij met toepassing van artikel 3 IVRK een bijzonder gewicht aan de belangen van het kind moet worden toegekend. Dat de kinderrechter deze taak heeft kan niet los worden gezien van het feit dat de Hoge Raad in 2010 heeft beslist dat het kind geen belanghebbende is in de procedures die zijn broers en zusters betreffen.¹⁷ Het ontbreken van een eigen processuele positie brengt met zich mee dat de kinderrechter door middel van indringende toetsing voor de rechtsbescherming moet zorgen.

Ernstige zorgen over uithuisplaatsingen

De hier geschetste situatie van de broers en zusters is een uiting van een breder probleem bij het uithuisplaatsen van kinderen. Onlangs heeft een expertgroep onder meer aandacht gevraagd voor de onduidelijkheid over de intensiteit waarmee de kinderrechter de beslissingen van een uitvoerende kinderbeschermingsinstantie moet toetsen.¹⁸ Andere genoemde knelpunten zijn: het gebruik van spoedprocedures, gebrekkige rechtsbijstand, onzorgvuldige rapportages, een veel te brede rechtsgrond, problemen in het functioneren van jeugdzorg en het ontbreken van praktische alternatieven voor uithuisplaatsing. Uit de op 7 september 2022 in de Tweede Kamer ingediende evaluatie van de Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen¹⁹ blijkt onder meer dat de doelstellingen van de wet niet gerealiseerd worden, enerzijds omdat het jeugdhulpsysteem niet goed functioneert en anderzijds omdat de wetgeving aanvulling behoeft. Zo moet de rechtsgrond voor uithuisplaatsing worden aangescherpt en moet er telkens bij elke uithuisplaatsing een omgangsplan worden opgesteld. Ouders zouden steeds een advocaat toegevoegd moeten krijgen. De Minister voor Rechtsbescherming en de Staatsecretaris van VWS hebben in een brief van 14 september laten weten in november 2022 met een plan van aanpak te komen.²⁰

Rechtspraak over het recht op afstammingsgegevens

Ten aanzien van de broers en zusters is de EHRM-rechtspraak niet in acht genomen. Dit is wel gedaan in een fraaie uitspraak van de Hoge Raad van 11 maart 2022.²¹ Om zekerheid te krijgen over zijn afstamming vorderde een man dat zijn vermoedelijk biologische vader tot medewerking aan DNA-onderzoek zou worden veroordeeld. De Rechtbank Amsterdam wees de vordering toe, waarna het Hof Amsterdam het door de vermoedelijk biologische vader ingestelde hoger beroep gegrond heeft verklaard en de uitspraak van de rechtbank heeft vernietigd. Het belang van de man bij het verkrijgen van zekerheid over zijn afstamming woog volgens het hof niet op tegen de stress en druk die de vermoedelijk biologische vader bij veroordeling zou moeten ondergaan. Daarbij woog voor het hof zwaar dat de man al ruim veertig jaar wist dat de vermoedelijk biologische vader ook echt zijn vader was en er dus geen twijfel over zijn afstamming bestond. Voorts had de man behalve het verlangen naar zekerheid over zijn afstamming geen bijzonder belang bij het verkrijgen van de door hem gewenste zekerheid aangevoerd. Deze uitspraak werd door de Hoge Raad gecasseerd. Onder verwijzing naar meerdere EHRM-uitspraken oordeelde de Hoge Raad dat het hof heeft miskend dat het belang bij het verkrijgen van afstammingsgegevens vooral is gelegen in het kunnen vormen en ontwikkelen van de identiteit en persoonlijkheid en dat dit belang als zodanig voorrang heeft boven het belang van de biologische vader bij geheimhouding, zonder dat de man aanvullende concrete belangen had moeten aanvoeren.

Wetsvoorstel aanpassing transgenderwet

Het wetsvoorstel tot verbetering van de rechtspositie van transgenders dat thans in behandeling is in de Tweede Kamer is een vervolg op de Transgenderwet 2014, in die zin dat het onderhavige wetsvoorstel een verdere versoepeling bevat van de mogelijkheden om een gendertransitie te registreren. Voorafgaande aan de inwerkingtreding van de Transgenderwet 2014 moest een persoon die een wijziging van geslachtsregistratie wenste zich laten steriliseren en zijn lichaam aan het gewenste geslacht laten aanpassen. Wijziging van genderregistratie was slechts mogelijk na een rechterlijke beoordeling. Voor slachtoffers van deze regeling bestaat een compensatieregeling.²² Op grond van de Transgenderwet 2014 is wijziging van genderregistratie thans mogelijk indien de persoon zestien jaar is of ouder, is voorgelicht over de juridische gevolgen en een deskundigenverklaring van een arts of psycholoog overlegt waaruit blijkt dat de persoon de duurzame overtuiging heeft tot het andere geslacht te behoren. Indien aan deze voorwaarden is voldaan is de ambtenaar van de burgerlijke stand bevoegd om het geslacht te wijzigen. In de jaren 2016-2018 hebben respectievelijk 460, 520 en 640 personen gebruik gemaakt van de nieuwe procedure.²³

De Transgenderwet is drie jaar na inwerkingtreding geëvalueerd.²⁴ Onderzocht werd in welke mate de Transgenderwet de wijzigingsprocedure heeft vereenvoudigd en of de mensenrechten worden geëerbiedigd. De evaluatie gaf de regering aanleiding om in het op 4 mei 2021 ingediende wetsvoorstel een aantal wijzigingen voor te stellen.²⁵ In de volgende paragrafen volgt een uiteenzet-

ting hiervan, met inbegrip van de behandeling in de Tweede Kamer in de periode waarop deze kroniek betrekking heeft.

Afschaffing deskundigenverklaring en invoering 2-stappenprocedure

Uit de evaluatie bleek dat er vele bezwaren bestaan tegen de deskundigenverklaring. Zorgverleners gaven aan dat de overtuiging van een persoon tot een ander geslacht te behoren niet is vast te stellen. Het vereiste vormt volgens belangenorganisaties een inbreuk op het zelfbeschikkingsrecht van transgenders, brengt kosten met zich mee en zorgt voor vertraging. Het kabinet heeft hierin aanleiding gezien het vereiste af te schaffen (MvT, p. 3-5). Het vereiste was bedoeld om te voorkomen dat een persoon op een ingeving tot wijziging van genderregistratie beslist. Ook werd gevreesd voor identiteitsfraude. In het licht van de genoemde bezwaren wordt in artikel 1, onderdeel C voorgesteld het vereiste van een deskundigenverklaring te

Voorgesteld wordt het vereiste van een deskundigenverklaring te schrappen. In plaats daarvan wordt een twee-stappen-procedure voorgesteld

schrappen. In plaats daarvan wordt – in het belang van een zorgvuldige beslissing tot wijziging van genderregistratie – in ontwerpartikel 1:28 lid 1 BW een twee-stappen-procedure voorgesteld. In stap 1 stelt de transgender persoon de ambtenaar van de burgerlijke stand in kennis van zijn voornemen tot genderwijziging. De transgender ontvangt daarna een ontvangstbevestiging en wordt gewezen op instanties die voorlichting geven. Na een periode van minimaal vier en maximaal twaalf weken bevestigt – stap 2 – de transgender persoon zijn kennisgeving bij de ambtenaar voor de burgerlijke stand. De ambtenaar voert een identiteitscontrole uit, beoordeelt de wilsbekwaamheid van de persoon en gaat over tot registratie van de genderwijziging. Met deze wijziging worden voorbeelden gevolgd van regelingen in België, Denemarken en Noorwegen (MvT, p. 4). Voorts hebben het Openbaar Ministerie en het Natio-

nale Centrum voor Terrorismebestrijding en Veiligheid te kennen gegeven dat de zorgen over identiteitsfraude met de gebruikelijke identiteitscontrole ondervangen kunnen worden (MvT, p. 4).

Procedure voor kinderen jonger dan zestien jaar

Uit de evaluatie bleken bezwaren te bestaan tegen de leeftijdsgrens van zestien jaar. Ouders en belangenorganisaties gaven aan dat ook kinderen jonger dan zestien jaar feitelijk een gendertransitie maken, maar op registratie moeten wachten. Deskundigen van genderklinieken hebben te kennen gegeven dat de genderidentiteit bij zestien-minners veelal fluïde is en dat terughoudendheid geboden is. Anderzijds hebben deskundigen van het Amsterdams Universitair Medisch Centrum geadviseerd dat gender ook op deze jonge leeftijd soms wel duidelijk is en dat het mogelijk zou moeten zijn om een uitzondering op de bestaande leeftijdsgrens te maken. In ontwerpartikel 1:28a BW is aan dat advies gevolg gegeven door het mogelijk te maken om ten behoeve van een minderjarige jonger dan zestien jaar een verzoek tot genderwijziging bij de kinderrechter in te dienen. Indien de ouders van het kind – of een van hen – hieraan geen medewerking willen geven kan het kind een brief naar de rechtbank sturen en om een beslissing vragen (ontwerpartikel 1:28a lid 5 BW, toegevoegd door Nota van Wijziging).²⁶ De rechtbank zal dan een bijzondere curator benoemen die het kind in die procedure zal vertegenwoordigen. Als de ouders het met elkaar oneens zijn kan het verzoek op de voet van artikel 1:253a lid 1 BW aan de rechtbank worden voorgelegd. De rechter toetst of met de verzochte wijziging van genderregistratie het belang van het kind wordt gediend (ontwerpartikel 1:28a lid 4 BW), en met name of – rekening houdend met de leeftijd van het kind – de wens weloverwogen is. De rechter zal tevens bevoegd zijn om de voornamen van het kind te wijzigen.

De procedure voor herhaaldelijke wijzigingen van geslachtsregistratie wordt aangepast

Incidenteel komt het voor dat een transgender meer dan één keer vraagt om de geslachtsregistratie te wijzigen. Uit de evaluatie blijkt dat zes keer voor te komen in een onderzoeksgroep van 1923 personen. Het kabinet kan zich voorstellen dat een transgender soms meer dan één keer van geslacht moet wijzigen en komt aan deze wens tegemoet. De eerste en tweede wijziging kunnen met gebruik van de twee-stappen-procedure worden gedaan, terwijl de transgender op grond van ontwerpartikel 1:28aa BW voor de derde en volgende wijzigingen een verzoek bij de rechtbank moet indienen. Volgens het kabinet is de beperking

16. R. Feiner, a.w., n. 3, p. 3019.

17. HR 21 mei 2010,

ECLI:NL:HR:2010:BL7043; C.J. Forder, 'Is de oudste broer belanghebbende in de kinderbeschermingsprocedure met betrekking tot zijn broertjes en zusjes?', *NJB* 2011/1088, afl. 21; C.J. Forder, 'Uitsluiting oudste broer schendt artikelen 6 en 8 EVRM', *NJB* 2012/343, afl. 6.

18. M.R. Bruning, K. van der Zon, L.A.

Alink & S. van der Asdonk, *Factsheet uithuisplaatsingen*, Universiteit Leiden, 9

februari 2022, p. 9.

19. M.R. Bruning, K.A.M. van der Zon, D.J.H. Smeets & H.J. van Boven, *Eindevaluatie wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen, nieuwe rechtsgronden in een haperend jeugdbeschermingsstelsel*, Leiden, september 2022.

20. *Kamerstukken II 2021/22*, 31839, nr.

876.

21. HR 11 maart 2022,

ECLI:NL:HR:2022:349, *NJ* 2022/169, m.nt. S.F.M. Wortmann.

22. Beleidsregel van 26 augustus 2021 inzake tegemoetkoming wet wijzigen geregistreerd geslacht 1985-2014, *Stcrt.* 2021, 39392.

23. E. Ebenau & W. van Andel, *Transseksuelen in Nederland 1995-2018*, Den Haag:

CBS mei 2018.

24. M. van der Brink & D. Snaathorst, *Recht doen aan genderidentiteit. Evaluatie drie jaar transgenderwet in Nederland 2014-*

2017, Universiteit Utrecht 2017, Bijlage bij *Kamerstukken II 2018/19*, 27859, nr. 133.

25. *Kamerstukken II 2020/21*, 35825, nr. 3.

26. *Kamerstukken II 2021/22*, 35825, nr. 8 (19 november 2021).

nodig, niet alleen in het belang van de transgender zelf maar ook in het algemeen belang bij een betrouwbare registratie van gegevens. De rechter toetst in dat geval de innerlijke overtuiging van de transgender, de bestendigheid daarvan en het inzicht in de consequenties van herhaaldelijke wijzigingen (MvT, p. 6).

Registratie als gender X

Het wetsvoorstel bevat geen regeling voor non-binaire personen. Leden van de fracties van BIJ1, D66, Volt, GroenLinks en SP vroegen – vanuit het oogpunt van gelijkheid – waarom niet ook in een registratie als gender X kon worden voorzien (nr. 5, p. 27). Het komt voor dat een persoon zich noch in het mannelijk noch in vrouwelijk geslacht kan herkennen, met het gevolg dat er keer op keer een wijzigingsverzoek wordt gedaan.²⁷ Bij amendement heeft Kamerlid Van Ginneken (D66) een voorstel gedaan tot het opnemen van een regeling voor het gender X in het wetsvoorstel.²⁸ Op 17 december 2021 heeft de Minister voor Rechtsbescherming de Tweede Kamer laten weten onverwijld advies over dit voorstel bij de VNG, Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken, de Staatscommissie Internationaalprivaatrecht en de Afdeling advisering van de Raad van State in te zullen winnen.²⁹ Uit een advies van de Directie Wetgeving aan de Minister voor Rechtsbescherming van 12 augustus 2022 blijkt dat dit onderwerp niet in het onderhavige wetsvoorstel zal worden meegenomen. De benodigde advisering zal te veel vertraging opleveren. Het belang van het onderwerp werd echter onderschreven.³⁰

Vier promotieonderzoeken over de rechten van het kind

De wetenschap draagt flink bij aan de theorievorming op het gebied van kinderrechten in het kader van het familierecht. Charlotte Mol verdedigde haar proefschrift cum laude over het participatierecht van kinderen in familierechtzaken. Vanuit internationaal- en Europeesrechtelijk perspectief doet zij concrete aanbevelingen over de wijze waarop kinderen in de procedures betrokken kunnen worden.³¹ In haar onderzoek over de werking van het Haagse Kinderontvoeringsverdrag bepleit Nathalie Swinkels – aan de hand van onderzoek van Amerikaanse en Nederlandse rechtspraak – een consistente toepassing van de bestaande regels over de onmiddellijke terugkeer van het kind naar het land waaruit het is ontvoerd.³² Sheila Varadan presenteert een nieuwe visie op de ouder-kindrelatie vanuit het perspectief van het recht van het kind. In deze visie heeft het kind recht op een liefdevolle en respectvolle opvoeding, moet naar de mening van het kind worden geluisterd en strekt de uitoefening van ouderlijke rechten uitsluitend tot het bevorderen van het genot van het kind van zijn of haar kinderrechten.³³ Met het oog op de rechten en belangen

van de kinderen die door geslachtseldonatie en kunstmatige donorbevruchting worden geboren onderzocht Janine Ruis of er gronden zijn om de toepassing van deze technieken aan banden te leggen.³⁴

Wetsvoorstel gecombineerde geslachtsnaam

Op 15 december 2021 is een wetsvoorstel in de Tweede Kamer ingediend waarmee ouders de mogelijkheid zullen krijgen om – naast de bestaande mogelijkheid om hun kind de geslachtsnaam van een van beiden te geven – hun kind een dubbele geslachtsnaam toe te kennen, bestaande uit een combinatie van hun beide geslachtsnamen zonder koppelteken.³⁵ Het wetsvoorstel geeft uitvoering aan een op 29 januari 2019 door Tweede Kamerleden Groothuizen en Bergkamp ingediende motie.³⁶ De strekking van de motie en het wetsvoorstel is dat er gevolg wordt gegeven aan een van de aanbevelingen van de Werkgroep liberalisering naamrecht.³⁷ De toenmalige Minister van Justitie heeft in 2010 laten weten uitvoering van onder meer deze aanbeveling aan een volgend kabinet over te laten, waarna het naamrecht tot voor kort op de plank heeft gelegen.

Met de gecombineerde geslachtsnaam kan de verbondenheid van het kind met beide ouders tot uitdrukking worden gebracht en wordt de keuzevrijheid van de ouders verruimd (MvT, p. 3). De volgorde van de twee namen mogen de ouders zelf kiezen. Als het kind dat op grond van de voorgestelde regeling een gecombineerde geslachtsnaam krijgt in de toekomst een gecombineerde geslachtsnaam voor haar/zijn kind kiest, mag zij/hij beslissen welk naam van haar/zijn gecombineerde geslachtsnaam aan de boreling doorgegeven zal worden. Een gecombineerde geslachtsnaam mag niet uit meer dan twee namen bestaan (ontwerpartikel 1:5 lid 14 BW). Voorvoegsels maken integraal deel uit van de naam. Bestaande meervoudige geslachtsnamen – zoals die van de meteoroloog Kuipers Munneke – tellen als één naam en kunnen als één geheel worden doorgegeven, al dan niet in combinatie met een geslachtsnaam van de andere ouder. Of een meervoudige geslachtsnaam ‘bestaand’ is kan in de basisadministratie personen worden nagetrokken of – waar de naam in ongebruik is geraakt – kan de betrokkene het bestaan van de naam bewijzen door zijn geboorteakte te overleggen.³⁸ Ook voor naamgeving bij adoptie wordt een nieuwe optie voorgesteld. Op grond van ontwerpartikel 1:5 lid 3 BW zal – naast de bestaande opties – gekozen kunnen worden voor een gecombineerde geslachtsnaam, bestaande uit een enkelvoudige geslachtsnaam van een van de adoptiefouders en de oorspronkelijke geslachtsnaam van het kind. Wanneer de adoptiefouders voor deze optie kiezen, wordt afgeweken van de regel dat de geslachtsnaam die voor het oudste kind is gekozen voor alle kinderen in het gezin zal gelden. De overige kinderen in het gezin krijgen de oorspronkelijke naam van

Met de gecombineerde geslachtsnaam kan de verbondenheid van het kind met beide ouders tot uitdrukking worden gebracht en wordt de keuzevrijheid van de ouders verruimd

dat adoptiefkind niet. Aldus de regeling voorgesteld in ontwerpartikel 1:5 lid 8 BW. Voorts is een regeling voorgesteld voor geslachtsnaamwijziging waar een ouder het gezag deelt met een niet-ouder (bijvoorbeeld stiefouder). Gekozen mag worden voor een gecombineerde naam bestaande uit de naam van de ouder in combinatie met de naam van de stiefouder (ontwerpartikel 1:253t lid 5 BW). In ontwerpartikel 1:282 lid 7 BW is voorzien in een regeling voor geslachtsnaamkeuze door twee gezamenlijke voogden. Vergelijkbaar met de situatie van adoptie kunnen zij kiezen voor een geslachtsnaam van de gecombineerde naam van beide voogden of van de naam van één voogd en de oorspronkelijke geslachtsnaam van het kind.

Het naamrecht leeft. In de consultatieronde kwamen er op het ontwerp meer dan 400 reacties van burgers, gemeenten, deskundigen en instanties. In de Tweede Kamer reageerde de PvdA- en D66-fracties positief, terwijl de CDA-fractie het voorstel met afkeuring begroette. Invoering zou volgens deze Kamerleden ongunstig zijn voor de herkenbaarheid van de naam en alleenstaande moeders, die geen dubbele geslachtsnaam aan hun kinderen zouden kunnen doorgeven, stigmatiseren (nr. 5, p. 2). De SGP-fractie twijfelde aan het maatschappelijk belang van het voorstel, behalve in de situatie van adoptie (nr. 5, p. 3). In de memorie van toelichting is verwezen naar een in januari 2020 uitgevoerde publiekspeling, waaruit is gebleken³⁹ dat 32% van de bevolking het voorstel voor gecombineerde namen positief beoordeelt, 34% negatief; 34% staat er neutraal in. 21% van mensen met niet-Westerse achtergrond staat positief tegenover gecombineerde geslachtsnamen, terwijl dit voor mensen met westerse achtergrond 9% is. Als ouders een keuze mogen maken over de geslachtsnaam van hun kind kiest 54% voor de naam van de vader. 10% zou de naam van de moeder geven. 25% zou een dubbele naam geven.

Het naamrecht leeft. In de consultatieronde kwamen er op het ontwerp meer dan 400 reacties van burgers, gemeenten, deskundigen en instanties

Naar aanleiding van de reactie van de Tweede Kamerleden is de Minister voor Rechtsbescherming op 1 juli 2022 met een nota van wijziging en een nota naar aanleiding van het verslag van 15 juni 2022 gekomen. Hier volgt een bespreking van de daarin behandelde onderwerpen. Op 13 september 2022 is het wetsvoorstel met de hieronder beschreven verruiming van de overgangsregeling door de Tweede Kamer aangenomen.⁴⁰

Overgangswet

In de memorie van toelichting is voorgesteld dat de nieuwe regeling zal gelden voor kinderen geboren of geadopteerd op of na de datum van inwerkingtreding van de wet. De regering vond een overgangsregeling te kostbaar (MvT, p. 15). Daartegen kwam hevig protest van de VVD-, D66-, CDA-, PvdA- en SP-fracties. De D66-fractie plaatste vragen bij de financiële onderbouwing. Wat als ouders zelf (een deel van) de kosten zouden dragen, vroegen deze leden evenals de VVD-fractie.⁴¹ Verwezen werd naar het standpunt van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken [hierna: NVVB], die voorstander is van een overgangsregeling. Het protest heeft geholpen. In de Nota van Wijziging wordt in ontwerpartikel IIIA voorzien in een mogelijkheid voor de ouders om tot en met een jaar na de datum van inwerkingtreding van de wet – ten aanzien van een kind dat vóór de inwerkingtreding is geboren of als ongeboort kind voor de inwerkingtreding is erkend – opnieuw een naamskeuze te doen ter vervanging van de keuze die al gedaan was ter gelegenheid van de aangifte van geboorte. Daartoe moet aan drie voorwaarden worden voldaan: 1) de ouders verklaren gezamenlijk dat zij de gecombineerde geslachtsnaam kiezen in een door hen eensluidend gekozen volgorde; 2) het oudste kind dat in familierechtelijke betrekking tot beide ouders staat is geboren op of na 29 februari 2019 en vóór het tijdstip van inwerkingtreding van de wet; 3) de verklaring betreft alle kinderen van dezelfde ouders (ontwerpartikel IIIB lid 1 onder c). In ontwerpartikel IIIB lid 2 is voorzien in een vergelijkbare overgangsregeling voor kinderen die op of na 29 februari 2019 zijn geboren en ten aanzien van wie de rechter vóór de datum van inwerkingtreding de adoptie heeft uitgesproken. Die adoptiefouders mogen een gezamenlijke verklaring afleggen – ter vervanging van de eerder gedane keuze ter gelegenheid van de adoptie – dat het kind de oorspronkelijke geslachtsnaam, de geslachtsnaam van beide adoptanten of een combinatie daarvan zal krijgen. Deze regeling geldt op grond van de tweede zin van ontwerpartikel IIIB lid 2 tevens in geval van adop-

27. Kamerstukken II 2021/22, 35825, nr. 5, p. 27.

28. Kamerstukken II 2021/22, 35825, nr. 10.

29. Kamerstukken II 2021/22, 35825, nr. 11.

30. Kamerstukken II 2021/22, 35825, nr. 16, p. 3.

31. C.R. Mol, *The child's right to participate in family law proceedings according to international and European human rights law: represented, heard or silenced?*, Uni-

versiteit Utrecht, European Family Law reeks, Intersentia, 2022.

32. N. Swinkels, *A consistent interpretation and application of Articles 3 and 13 of the Hague Child Abduction Convention of the United States and the Netherlands: a matter of vigilance*, Universiteit Tilburg 2022.

33. S. Varadan, *Artikel 5 of the Convention on the Rights of the Child: parental guidance and the evolving capacities of the child*, Leiden University, Meijers Research Institute and Graduate School of Leiden

Law School, 2022.

34. J. Ruis, *Grenzen aan kunstmatige donorbevruchting?*, Universiteit Tilburg 2021.

35. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 1-4.

36. Kamerstukken II 2018/19, 35000-VI, nr. 89.

37. Bouwstenen voor een nieuw naamrecht, bijlage bij Kamerstukken II 2009/10, 32123-VI, nr. 121.

38. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nrs. 3, 7.

39. Resultaten enquête dubbel naamgeving kinderen, uitgevoerd door Kantar in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, Bijlage bij Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 6.

40. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 11, A.

41. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 5, p. 5-6. Zie G.-R. de Groot & R. Ritsema, 'Van eeuwigheid tot (n)amen duren, Einde-lijk op weg naar een nieuw naamrecht?', *Ars Aequi* 2022, p. 36-41, p. 39.

tie door de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van een ouder. De regeling is ook van toepassing indien een ouder en zijn echtgenoot of geregistreerde partner, niet zijnde een ouder, van rechtswege het gezag uitoefenen op grond van artikel 1:253sa BW (ontwerpartikel IIIB lid 4). Bij de keuze voor de datum 29 januari 2019 is aangesloten bij de datum van indiening van de motie Bergkamp/Groothuizen. De minister kon zich voorstellen dat vanaf die datum ouders verwachtingen konden hebben betreffende de naamkeuze.⁴² Ervan uitgaande dat het wetsvoorstel geen onredelijke vertraging oploopt zullen slechts de ouders van betrekkelijk jonge kinderen gebruik kunnen maken van de overgangsregeling. Het zal gaan om kinderen die nog niet kunnen lezen en schrijven en zich dus nog niet bewust zullen zijn van hun geslachtsnaam. Een wijziging op hogere leeftijd zou een aantasting van de identiteit van het kind met zich brengen. Ouders die gebruikmaken van de overgangsregeling kunnen 'de verklaring gecombineerde naamskeuze' afleggen tegenover de ambtenaar van de burgerlijke stand in iedere gemeente. De kosten worden gedragen door de ouders. Deze zullen € 50 bedragen per eerste kind en € 37,50 voor volgende kinderen (ontwerpartikel IIC lid 1).

Vangnetnorm beter geregeld in België

In de Tweede Kamer is veel kritiek geuit tegen de regeling voor de situatie waarin de ouders geen keuze maken. In die situatie geldt een vangnetregeling. Protest is aangetekend door de fracties van D66, de PvdA, Volt en BIJ1. Het

Volgens de minister wordt de ongelijke behandeling van man en vrouw door bestaande praktijk gerechtvaardigd, maar dit standpunt snijdt geen hout in het licht van de rechtspraak van het EHRM

kind dat buiten huwelijk is geboren krijgt – indien de ouders geen keuze maken – de geslachtsnaam van de moeder. Het staande het huwelijk geboren kind krijgt de geslachtsnaam van de vader of de duomoeder. Het kind dat geadopteerd wordt krijgt bij ontbreken van een keuze de geslachtsnaam van de adoptievader. De Vereniging van Vrouw en Recht Clara Wichmann heeft vanuit het oogpunt van gelijkheid van man en vrouw bezwaar tegen de voorrang die door de vangnetregeling aan de naam van de man wordt toegekend. De leden van de PvdA-fractie delen deze mening⁴³ en hebben verwezen naar de nieuwe regeling in België waarbij onlangs is bepaald dat indien ouders geen keuze maken het kind de geslachtsnamen van de ouders in alfabetische volgorde als een gecombi-

neerde geslachtsnaam krijgt. Ook de fracties van D66, Volt en BIJ1 hebben hier kanttekeningen bij geplaatst.⁴⁴ De reactie van de Minister voor Rechtsbescherming was pragmatisch: het gaat erom dat de vangnetnorm weerspiegelt wat de meeste ouders willen. Een andere vangnetregeling leidt tot meer rompslomp voor de ouders en hogere uitvoeringskosten voor gemeenten. De minister heeft toegezegd dit punt in de evaluatie (na vijf jaar) mee te nemen.⁴⁵ De minister heeft verwezen naar een onderzoek uit 2002 waarin de visie van de burger is gepeild over de keuzemogelijkheden die sinds 1998 in de wet zijn opgenomen. 78% ervoer de naamskeuze als gemakkelijk en was tevreden over het verloop van het overleg.⁴⁶ Deze redenering overtuigt niet. Volgens de minister wordt de ongelijke behandeling van man en vrouw door bestaande praktijk gerechtvaardigd, maar dit standpunt snijdt geen hout in het licht van de rechtspraak van het EHRM. Zo overwoog het EHRM in *B./Switzerland*:

'In particular, references to traditions, general assumptions or prevailing social attitudes in a particular country are insufficient justification for a difference in treatment on grounds of sex.'⁴⁷

Op 12 september 2022 heeft de minister aan de Tweede Kamer geschreven dat naar zijn oordeel de huidige vangnetregeling verenigbaar is met artikel 8 EVRM in samenhang met artikel 14 EVRM.⁴⁸ Hij heeft daarbij verwezen naar de zaak *Bijleveld/Nederland*⁴⁹ waarin het EHRM in een ontvankelijkheidsbeslissing heeft geoordeeld dat de vangnetregel niet in strijd is met artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM. Volgens het EHRM is er wel sprake van ongelijke behandeling: de vrouw wordt anders behandeld dan een man, omdat ze haar naam alleen aan haar kinderen kan doorgeven indien de ouders daarover overeenstemming bereiken, terwijl de man voor het doorgeven van de naam niet van overeenstemming afhankelijk is. Het EHRM oordeelde echter dat er een rechtvaardiging bestond voor de ongelijke behandeling, aangezien het onwenselijk is dat een kind geen geslachtsnaam heeft. In de desbetreffende overweging heeft het EHRM verklaard waarom een vangnetregeling nodig is. Het EHRM heeft echter niet verklaard waarom de vangnetregeling zodanig moet zijn dat in het geval de ouders geen keuze maken het kind de naam van de vader zou moeten krijgen. De Belgische regeling biedt een uitstekende oplossing door bij wijze van vangnetregeling de namen van beiden aan te wijzen. Het kind krijgt met die regeling altijd een geslachtsnaam en wordt met beide families verbonden. De ouders worden gelijk behandeld. Indien de Nederlandse regeling dienovereenkomstig zou komen te luiden zou deze in overeenstemming zijn met de geest en de letter van het EVRM. Er is kortom reden voor de minister om op dit punt om te gaan.

Naamskeuze voor kinderen met meerdere nationaliteiten

Personen die meerdere nationaliteiten hebben kunnen ten gevolge van de onderling verschillende rechtsstelsels van de landen waarvan zij de nationaliteit hebben onder verschillende namen geregistreerd staan. Het hebben van verschillende namen in verschillende landen kan voor het privé- en beroepsleven hinderlijk zijn. In de praktijk is al

een oplossing uitgewerkt voor kinderen die meerdere nationaliteiten hebben en die geen Nederlander zijn. In die situaties bestaat de praktijk dat de ouders al kunnen kiezen met welk rechtsstelsel zij zich het meest verbonden voelen en daarmee door welk rechtsstelsel de naam van het kind wordt bepaald. In ontwerpartikel 10:19 BW wordt beoogd deze praktijk van een wettelijke grondslag te voorzien. De beoogde regeling zal niet gelden voor Nederlanders met meer dan één nationaliteit. In die situatie is altijd Nederlands recht van toepassing (artikel 10:20 BW) en mogen de ouders naar huidig recht niet kiezen. Die situatie kan tot gevolg hebben dat het kind verschillende namen krijgt in verschillende landen. Mocht dit aan de orde zijn, dan kunnen de ouders op grond van artikel 3a van het Besluit geslachtsnaamwijziging bij Justis een verzoek tot wijziging van de geslachtsnaam indienen. Deze procedure is omslachtig. Het wijzigingsverzoek kan pas worden ingediend nadat de geslachtsnaam volgens Nederlands recht is geregistreerd. Bovendien moet er € 835 aan leges voor betaald worden. In de memorie van toelichting is opgemerkt dat deze problemen in vele gevallen kunnen worden weggenomen indien de ouders gebruik maken van de nieuwe optie om een gecombineerde geslachtsnaam te kiezen. Er zijn echter situaties waar ook deze optie geen soelaas biedt. Voor de situaties waarin volgens het recht van een andere staat voor een geslachtsnaam kan worden gekozen die onder het Nederlandse naamrecht niet is toegestaan, wordt ouders in ontwerpartikel 10:25 lid 3 BW voor het bepalen van de geslachtsnaam van hun kind de keuze geboden tussen toepassing van het Nederlands recht of een ander rechtstelsel waarvan het kind eveneens de nationaliteit heeft. Met deze regeling wordt naleving beoogd van artikel 20 VWEU dat het belemmeren van een onderdaan van een EU-lidstaat in het uitoefenen van het recht op vrije verkeer verbiedt en waaruit voortvloeit dat de persoon eenzelfde geslachtsnaam kan dragen in alle lidstaten.⁵⁰ In de consultatieronde heeft de NVVB aandacht gevraagd voor enkele onbevredigende situaties die kunnen ontstaan

wanneer een kind ingevolge de toepassing van buitenlands recht een naam krijgt die moeilijk past in het weefsel van de Nederlandse regelingen en systemen. De NVVB noemde onder meer de kinderen die als achternaam een streepje krijgen omdat zij volgens buitenlands recht een namenreeks hebben of omdat zij geen geslachtsnaam aan hun ouders ontlenu. Deze opmerkingen tonen aan hoe beknellend het naamrecht op dit moment is. Het voorstel van NVVB dat de ambtenaar van de burgerlijke stand in deze situaties in overleg met de ouders een achternaam van het Nederlandse kind zou moeten kunnen bepalen verdient navolging.

Procedure tot naamswijziging wordt heroverwogen

In de consultatieronde schreef de NVVB dat het in het kader van dit wetsvoorstel wenselijk is om in zijn geheel naar de werking van artikel 1:7 BW te kijken. Op grond van artikel 1:7 lid 5 BW zijn de gronden voor en de kosten van verzoeken om naamswijziging in twee algemene maatregelen van bestuur (AMvB) geregeld (in het Besluit geslachtsnaamwijziging en de Regelen betreffende verzoeken tot naamswijziging en naamsvaststelling). De NVVB noemde als voorbeeld de situatie waarin een vader van een Nederlands kind een namenreeks heeft. In die situatie kan het kind bij de geboorte alleen de geslachtsnaam van de moeder krijgen. Kiezen voor de naam van de vader mag niet: een namenreeks is geen geslachtsnaam. Wanneer de geslachtsnaam van de vader naderhand bij verkrijging van Nederlanderschap wordt vastgesteld is er naar huidig recht geen wettelijke regeling op grond waarvan de ouders een eventuele keuze zouden mogen maken om het kind alsnog de geslachtsnaam van de vader te geven.⁵¹ De VVD-fractie heeft voor het voorstel van NVVB aandacht gevraagd (nr. 6, p. 15). In reactie daarop heeft de minister toegezegd om beide AMvB's tegen het licht te houden en de gronden en kosten van geslachtsnaamwijziging in brede zin te bezien.⁵²

Dat dit wetsvoorstel in behandeling is kan worden toegejuicht, maar het naamrecht is dan nog steeds in vele

In aanmerking nemend dat de Minister voor Rechtsbescherming onlangs heeft bepaald dat ouders in de toekomst voor het bedrag van € 50 met gebruikmaken van de overgangsregeling een naamskeuze mogen doen, is moeilijk vol te houden dat een procedure bij Justis tot naamswijziging of naamsvaststelling zestien keer zoveel mag kosten

42. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 7, p. 3.

43. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 5, p. 3-4.

44. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 5, p. 7-9.

45. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 6,

p. 2-3, 6.

46. A. Klijn & G. Beijers, *De gekozen achternaam*, WODC2002.

47. EHRM 20 oktober 2020, appl. nr.

78630/12, § 65; EHRM 26 oktober 2021, appl. nr. 30306/13, *León Madrid/Spanje*,

§ 66.

48. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 13.

49. EHRM ontvankelijkheidsbeslissing 27 april 2000, nr. 42973/98.

50. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 3,

p. 11; HvJ EG 2 oktober 2003, C-148/02, *Carlos Garcia Avello*, ECLI:EU:C:2003:539.

51. Reactie op het concept-wetsvoorstel in consultatie, brief van 22 maart 2021, p. 2.

52. Kamerstukken II 2021/22, 35990, nr. 6, p. 15.

opzichten niet in overeenstemming met de maatschappelijke werkelijkheid. In de huidige samenleving staat identiteit voorop en de naamgeving is een wezenlijke uiting daarvan. Terecht hebben De Groot en Ritsema verwezen naar de 28 aanbevelingen van de werkgroep liberalisering naamrecht, destijds in 2009 gedaan ter bestrijding van seksdiscriminatie en ter versoepeling van de overdreven strikte regels voor de naamswijziging en naamsvaststelling.⁵³ Een voorstel dat navolging verdient is dat de kinderrechter de bevoegdheid zal krijgen tot het wijzigen van de geslachtsnaam van een minderjarige. Voorts heeft Ritsema eerder in dit blad aandacht gevraagd voor de wens van afstammelingen van vroegere slaven om hun geslachtsnaam te laten wijzen.⁵⁴ Hij betoogde dat het nog zeer de vraag is of deze afstammelingen hun alleszins begrijpelijke wens onder een van de toegestane wijzigingsgronden kunnen brengen. Ook voor mensen die wel aan de gronden voldoen vormen de kosten van de procedure tot naamswijziging – € 835 leges en het honorarium van een psycholoog die verklaart dat de betrokkene psychisch last heeft van het dragen van de naam die hij/zij wenst te wijzigen – nogal een belemmering voor het realiseren van een alleszins begrijpelijke wens. Onduidelijk is welk belang wordt gediend met de eis van een psychologisch onderzoek. In aanmerking nemend dat de Minister voor Rechtsbescherming onlangs heeft bepaald dat ouders in de toekomst voor het bedrag van € 50 met gebruikmaken van de overgangsregeling een naamскеuze mogen doen, is moeilijk vol te houden dat een procedure bij Justis tot naamswijziging of naamsvaststelling zestien keer zoveel mag kosten.

Op komst

Het door de VU Amsterdam in opdracht van WODC uitgevoerd onderzoek naar eenvoudige adoptie wordt in november 2022 opgeleverd. De onderzoekers gaan na of de belangen van pleegouders, adoptiefouders en de oorspronkelijke ouders beter worden gediend met een eenvoudige adoptie waardoor de banden met de oorspronkelijke ouders niet worden doorgesneden.⁵⁵ Er komt een nieuwe werkwijze voor complexe scheidingssituaties. De focus komt te liggen op vertrouwen, verbinding en verantwoordelijkheid tussen zowel de professionals en als de ouders.⁵⁶ Een interdepartementale werkgroep zal zich buigen over de consequenties van de invoering van meerouderschap. De bevindingen worden in de zomer van 2023

verwacht.⁵⁷ Voorts is het wetsvoorstel rechtspositie gesloten jeugdhulp sinds 14 oktober 2021 in behandeling in de Tweede Kamer.⁵⁸ De regering heeft zijn standpunt over huwelijkse gevangenschap gewijzigd. In het wetsvoorstel huwelijkse gevangenschap is voorgesteld om het strafbaar te stellen dat er eerst in de moskee of kerk wordt getrouwd voordat het huwelijk bij de gemeente wordt gesloten.⁵⁹ In een wetsvoorstel van 2 juni 2022 stelde de regering voor dat toch niet te doen. Mensen die willen scheiden zullen minder snel hulp zoeken als ze weten dat ze strafbaar gesteld kunnen worden voor het trouwen in een kerk of moskee.⁶⁰

Tot slot

Dat de Minister voor Rechtsbescherming heeft beslist dat het samenzijn van uithuisgeplaatste broers en zusters in een nieuwe bepaling in de Jeugdwet aanbevolen zal worden is mooi. Het is echter verontrustend dat de verantwoordelijke Nederlandse instanties gedurende enkele decennia het overduidelijke gebod in de rechtspraak van het EHRM hebben genegeerd. Het beginsel van *res judicata* stelt blijkbaar in de praktijk weinig voor, althans op dit rechtsgebied en in deze tijden. Over het recht op de identiteit laat de bespreking in deze kroniek zien dat emancipatoire overwegingen in de ogen van het kabinet zwaar wegen. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel aanpassing Transgenderwet in de Tweede Kamer werd verklaard: 'Het kabinet ziet het als zijn opdracht mensen in staat te stellen eigen keuzes te maken.'⁶¹ Vanuit het oogpunt van consistentie zou dat voornemen ook naar de activiteiten van de naamrechtwetgever moeten overwaaien. Op zijn minst zou daar – net als bij de genderwijziging – het vereiste van een deskundige verklaring van de baan moeten gaan. •

53. G-R de Groot & P.J. Ritsema, a.w., n. 39, p. 40.

54. R.P.J. Ritsema, "Black names matter? Geslachtsnaamswijziging en "slaven-namen"", *NJB* 2021/102, afl. 2, p. 108-111.

55. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 77, p. 3.

56. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 77, p. 1-3.

57. *Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 77, p. 3-4.

58. *Kamerstukken II* 2021/22, 35942, nrs. 1-4.

59. Wetsvoorstel tegengaan huwelijks gevangenschap en enige andere onderwerpen, *Kamerstukken II* 2019/20, 35348.

60. *Kamerstukken II* 2021/22, 36123, nr. 3.

61. *Kamerstukken II* 2021/22, 35825, nr. 7, p. 3.